

RYSZARD KAMIŃSKI

PRZEJŚCIOWA RÓŻNICA W PODATKU DOCHODOWYM A WARTOŚĆ AKTYWÓW NETTO

1. UWAGI WSTĘPNE

Metoda wartości aktywów netto jest najpopularniejszą metodą wyceny przedsiębiorstw. Wartość przedsiębiorstwa ustalona tą metodą jest równa różnicy pomiędzy wartością aktywów (trwałych i obrotowych) a bieżącymi i długookresowymi zobowiązaniami przedsiębiorstwa. Metoda wartości księgowej aktywów netto jest stosunkowo najprostszą, najmniej pracochłonną i w konsekwencji najszybszą metodą wyceny majątku przedsiębiorstwa. Miarodajność wyceny tą metodą budzi jednak wątpliwości. Ich źródłem jest między innymi trudność w jednoznacznym kwalifikowaniu niektórych pozycji pasywów do kapitałów własnych lub obcych. Przykładem takich pozycji są rozliczenia międzyokresowe, czy też rezerwy. Jedną z przyczyn wykazywania zarówno rozliczeń międzyokresowych po stronie aktywów jak i rezerw po stronie pasywów jest istnienie przejściowej różnicy w podatku dochodowym. Rodzi się zatem pytanie, czy ta różnica wpływa na wartość aktywów netto, a jeżeli tak, to czy zależy to od sposobu jej ujmowania w formule ustalania tej wartości? Poniższy tekst jest próbą wyjaśnienia tej kwestii.

2. ISTOTA PRZEJŚCIOWEJ RÓŻNICY W PODATKU DOCHODOWYM

Przejściowe różnice w podatku dochodowym pojawiają się między innymi w związku z:

- odsetkami należnymi i odsetkami do zapłacenia, które wykazuje się za dany okres, mimo że nie zostały jeszcze opłacone lub nie są jeszcze wymagalne i na dzień bilansowy nie stały się należnością lub zobowiązaniem; ustalenie zobowiązania podatkowego następuje wyłącznie z uwzględnieniem odsetek zapłaconych;
- biernych i czynnych rozliczeń kosztów, które w momencie ich zarejestrowania wpływają jedynie na wynik bilansowy, natomiast na wynik podatkowy wpływają dopiero w momencie ich poniesienia;
- amortyzacji naliczonej w koszty, która może różnić się od amortyzacji uznanej przez prawo podatkowe za koszt uzyskania przychodów;
- dodatnich i ujemnych różnic kursowych od nie rozliczonych na dzień bilansowy rozrachunków, wymagających zapłaty w walucie obcej lub jej

ekwiwalencie; w rachunku bilansowym uwzględnia się tylko nadwyżkę ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi, istniejącą w związku z nie rozliczonymi rachunkami, zaś nadwyżkę różnic dodatnich nad ujemnymi wykazuje się w pozycji przychody przyszłych okresów; w rachunku podatkowym uwzględnia się jedynie różnice kursowe powstałe przy efektywnej zapłacie należności lub zobowiązania;

- różnic pomiędzy wartością zapasów po cenach historycznych, a ich wartością, ustaloną zgodnie z zasadą ostrożnej wyceny, (nie wyższą od cen sprzedaży netto);
- tworzeniem rezerwy na należności i przewidywane straty będące następstwem przewidywanych niepomyślnych zdarzeń¹⁾²⁾.

Pozycją zmniejszającą podstawę opodatkowania przez najbliższe kolejno po sobie następujące pięć lat podatkowych, lecz nie wpływającą na wynik finansowy brutto jest maksymalnie jedna druga straty z lat ubiegłych. Ostrożność nakazuje traktowanie tej różnicy z dużą rezerwą, szczególnie w pierwszym roku następującym po okresie zakończonym stratą. W tymże roku muszą zaistnieć wiarygodne przesłanki do przyjęcia założenia, że negatywny rezultat działalności gospodarczej się nie powtórzy.

Prawie w każdym z przytoczonych przypadków różnic przejściowych podstawa opodatkowania przewyższy wynik brutto ustalony w rachunku zysków i strat. Wynika to z tego, że:

- w przedsiębiorstwach odsetki wymagające zapłaćenia są przeważnie wyższe niż odsetki należne; zatem wynik bilansowy jest mniejszy o nadwyżkę odsetek do zapłaćenia nad odsetkami należnymi, natomiast wynik podatkowy ujmuje jedynie odsetki zapłacone, które najczęściej wykazują zbliżony poziom do odsetek otrzymanych;
- ma miejsce tworzenie rezerw na koszty oraz rezerw tworzonych na zapasy i należności, których skala jest znacznie większa w porównaniu z kosztami uznanymi przez prawo podatkowe za koszty uzyskania przychodów;
- zgodnie z zasadą ostrożnej wyceny nadwyżka ujemnych różnic kursowych nad różnicami dodatnimi zmniejsza wynik brutto; natomiast nadwyżka dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi jest wykazywana w bilansie jako przychód przyszłych okresów; takie rozwiązanie powoduje, że wynik brutto jest niższy niż podstawa opodatkowania;
- w praktyce amortyzacja podatkowa jest przeważnie niższa, a niekiedy tylko równa amortyzacji księgowej;
- honoraria i wynagrodzenia z tytułu umów zlecenia lub umów o dzieło w całości zmniejszają wynik bilansowy; podstawę opodatkowania zmniejszają jedynie honoraria i wynagrodzenia wypłacone.

¹ Por. T. Waślicki, *Księgowe zamknięcie roku*, Infor, Warszawa 1999, s. 167 i 168.

² Oprócz różnic przejściowych kwalifikowanie określonych przychodów i kosztów jako podstawy ustalenia wyniku bilansowego i wyniku podatkowego istnieją różnice trwałe, wywołane na przykład tym, że pewne przychody i koszty nie są ujmowane w rachunku podatkowym (na przykład: zwrot lub umorzenie podatków, odpis ujemnej wartości firmy) oraz tym, że pewne pozycje traktowane są w rachunku podatkowym jako przychód lub koszt, mimo ich neutralności wobec rachunku bilansowego (na przykład: równowartość świadczeń otrzymanych lub udzielonych w naturze, które nie są ujmowane w księgach, czy też trwale dopłaty do kapitału spółek z ograniczoną odpowiedzialnością).

W przypadku, gdy w danym roku obrotowym kwota podatku dochodowego ustalona od zysku brutto wykazanego w księgach rachunkowych jest niższa od kwoty podatku dochodowego (to jest ustalonej od dochodu w rozumieniu przepisów podatkowych), występuje ujemna różnica w podatku dochodowym. Może jednak również pojawić się dodatnia różnica w podatku dochodowym, gdy podstawa opodatkowania w danym okresie rozliczeniowym będzie niższa od zysku brutto. Różnice te po pewnym czasie zanikają, a zatem są to różnice przejściowe.

Istnienie przejściowej nadwyżki podstawy opodatkowania nad wynikiem brutto daje prawo do rozliczenia w czasie tej części podatku dochodowego, która stanowi swego rodzaju nadpłatę podlegającą zwrotowi w przyszłości. Nadwyżka ta może być na przykład rezultatem naliczenia odpisów amortyzacyjnych obciążających koszty, dla celów bilansowych – z uwzględnieniem krótszego okresu użytkowania środka trwałego lub składnika wartości niematerialnych i prawnych, a dla celów podatkowych – przy zastosowaniu dłuższego okresu użytkowania. Ujmowanie ujemnej różnicy podatku dochodowego w księgach rachunkowych nie jest obligatoryjne. Jest ono dopuszczone przez prawo w przypadku, gdy istnieje pewność jej rozliczenia w następnym roku obrotowym lub kolejnych latach obrotowych. Przy ustalaniu ujemnej różnicy podatku dochodowego należy uwzględnić stan rozliczeń różnicy dodatniej na ostatni dzień poprzedniego roku obrotowego. Sugeruje się, że przy tych rozliczeniach należy postępować szczególnie ostrożnie (by uniknąć przeniesienia wyniku netto z roku na rok³) lub też w ogóle nie korzystać z tego uprawnienia, gdyż wykazana ujemna różnica stanowi aktywa niepewne⁴.

Przepisy prawne obligują przedsiębiorstwa do tworzenia rezerwy na dodatnią różnicę przejściową z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Różnica taka powstaje, jak już wspomniano, gdy wynik finansowy przed opodatkowaniem wykazany w księgach rachunkowych jest wyższy od podstawy opodatkowania tym podatkiem, co spowodowane jest rozbieżnością momentu zaliczania określonych przychodów i kosztów do wyniku finansowego oraz do podstawy opodatkowania. Takie różnice zachodzą, na przykład, gdy amortyzacja księgowa jest niższa od podatkowej, co ma miejsce przy korzystaniu przez przedsiębiorstwo z podatkowej ulgi inwestycyjnej. Ulga ta jednorazowo, w roku jej wykorzystania wpływa w całości jako quasi amortyzacja na podstawę opodatkowania, gdy odpowiadająca uldze amortyzacja księgowa może obciążać koszty stopniowo.

3. EFEKT RÓŻNICY W PODATKU DOCHODOWYM

Przed odniesieniem się do kwestii wartość aktywów netto w wyniku wykazania różnicy w podatku dochodowym, konieczna jest refleksja nad

³ Por. Z. Fedak, *Zasady wyceny aktywów i pasywów bilansu oraz ustalania wyniku finansowego*, „Rachunkowość”, Zeszyt Specjalny, Warszawa 1999, s. 60.

⁴ Por. B. Izydorczyk, T. Żyznowski, *Sprawozdanie finansowe jednostek gospodarczych za 1996 r.*, Difin, Warszawa 1996, s. 71.

sposobem obliczania tej wartości. Wartość aktywów netto generalnie ustalona jest jako różnica pomiędzy sumą całości aktywów a kapitałami obcymi i tymi składowymi rozliczeń międzyokresowych, wykazywanych w pasywach i przychodach przyszłych okresów, które jednoznacznie mają charakter długów. Niekiedy jednak, niejako w pierwszym podejściu do szacowania wartości przedsiębiorstwa, ustalana jest w sposób uproszczony – jako różnica pomiędzy sumą majątku trwałego i majątku obrotowego a kapitałami obcymi, z pominięciem rozliczeń międzyokresowych wykazanych zarówno w aktywach jak i pasywach.

Wykazanie w aktywach bilansu ujemnej różnicy w podatku dochodowym podnosi zarówno wartość aktywów (innych rozliczeń międzyokresowych) jak i wartość kapitałów własnych (wyniku finansowego netto) o kwotę równą tej różnicy. Ustalając wartości aktywów netto sposobem uproszczonym (suma wartości majątku trwałego i obrotowego minus suma długów) pomija się w obliczeniach wartość tej różnicy. W rezultacie o tą wartość aktywa netto są niższe. Wiadomo jednak, że ujemna różnica w podatku dochodowym mówi o „nadpłacie” podatku, która w przyszłości po jej „zwrocie” stanie się częścią majątku firmy. Stąd wniosek, iż uproszczona formuła ustalania wartości aktywów netto w przypadku takiej różnicy, jest błędna.

Formuła ustalania wartości aktywów netto powinna uwzględniać wartość rozliczeń międzyokresowych, wykazanych w związku z ujemną różnicą w podatku dochodowym. Przy takiej konstrukcji formuły, zaksięgowanie tego rodzaju różnicy powoduje wzrost (o jej równowartość) wartości aktywów netto przedsiębiorstwa. I odwrotnie, jej wyksięgowanie powoduje spadek tej wartości. Zatem stosowanie w praktyce metody aktywów netto do wyceny wartości przedsiębiorstwa, wymaga zweryfikowania pozycji bilansu przyjętych do obliczenia wartości aktywów netto pod względem wiarygodności przesłanek zarachowania, czy też wyksięgowania omawianej różnicy (tzn. należy stwierdzić czy różnica ta ma rzeczywiście przejściowy charakter i czy istnieje pewność jej rozliczenia w przyszłych okresach). Dalej, czy różnica ta została utworzona, czy też może zaniechano tego. Wreszcie, czy po ustąpieniu powodów zaksięgowania różnicy została ona w odpowiednim momencie rozliczona.

Odpowiedź na kwestię wpływu dodatniej różnicy w podatku dochodowym na wartość aktywów netto również wymaga ustosunkowania się do sposobu uwzględnienia rezerwy na tą różnicę. Utworzenie tej rezerwy powoduje zmniejszenie wyniku finansowego netto o jej wartość. Zarachowanie omawianej rezerwy jest obligatoryjne, bowiem, jak już wspomniano, prowadzi to do uniemożliwienia podziału tej części wyniku finansowego netto, która powstała w związku z tak zwanymi różnicami przejściowymi. Zatem, z uwagi na obligatoryjny charakter rezerwy, wyrażający przesunięte w czasie zobowiązania podatkowe, obliczając wartość aktywów netto należy te rezerwy uwzględnić. Ekonomiczny sens tej rezerwy przesądza o tym, iż powinna ona zwiększać zobowiązania odejmowane od aktywów ogółem. Przy takim podejściu wartość utworzonej rezerwy na dodatnią różnicę w podatku dochodowym zmniejsza wartość aktywów netto. Jej rozwiązanie zwiększa wartość aktywów netto.

Jak już wspomniano, wykazanie dodatniej różnicy w podatku dochodowym jest obligatoryjne. Niemniej pojawienie się takiej różnicy w wyniku uzyskania ulgi inwestycyjnej jest skutkiem wykorzystania korzyści z tego rodzaju rozwiązania podatkowego. Interesujące jest zatem pytanie, czy wykorzystanie ulgi inwestycyjnej i równoległe utworzenie rezerwy na dodatnią różnicę w podatku dochodowym wpływa na poziom wartości aktywów netto, czy nie? Możliwość uzyskania ulg inwestycyjnych wprowadziło Rozporządzenie Rady Ministrów z 25 stycznia 1994 r. w sprawie odliczeń od dochodu wydatków inwestycyjnych oraz obniżek podatku dochodowego⁵. Zgodnie z tym Rozporządzeniem ulgi inwestycyjne dotyczą wydatków, w rezultacie których jednostka gospodarcza staje się właścicielem środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, udziałów lub akcji. Do końca 1999 roku z ulg inwestycyjnych korzystano powszechnie. Od 2000 roku rozwiązanie to dotyczy jedynie osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą i działy specjalne produkcji rolnej oraz podatników podatku dochodowego od osób prawnych w zakresie, w jakim ci podatnicy realizują prawa nabyte do tych ulg. Pomimo tego, że znaczenie gospodarcze ulg inwestycyjnych zmalało, to jednak złożony sposób ich ujmowania w systemie ewidencji księgowej, uzasadnia szczegółowe ich rozpatrzenie jako potencjalnej determinanty wartości aktywów netto. Przedtem jednak omówione zostaną główne zasady funkcjonowania systemu ulg inwestycyjnych.

Ulg inwestycyjne przysługujące z tytułu nabycia udziałów lub akcji powodują zmniejszenie dochodu do opodatkowania i tym samym zobowiązania podatkowego, co w konsekwencji wpływa na zwiększenie wyniku finansowego netto. Natomiast ulgi inwestycyjne przysługujące z tytułu nabycia środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych polegają na tym, że wydatki inwestycyjne objęte ulgą, odliczane od dochodu w danym roku podatkowym, traktuje się na równi z odpisami amortyzacyjnymi. W tym przypadku, skutkiem wykorzystania ulgi w roku poniesienia wydatków inwestycyjnych, poprzez odliczanie ich od dochodu, jest odroczenie w czasie terminu zapłaty podatku dochodowego⁶. Natomiast w czasie, jaki upłynie do całkowitego wykorzystania ulgi inwestycyjnej, amortyzacja naliczona (według zasad rachunkowości) od tej części składników majątkowych, która odpowiada wydatkom poniesionym na ich nabycie, nie jest uznawana za koszty uzyskania przychodów. Niemniej odpis amortyzacyjny od wartości składników majątkowych, która nie została jednorazowo odliczona od dochodu, stanowi koszt uzyskania przychodu.

Należy podkreślić, że odliczenia z tytułu ulgi inwestycyjnej nie zmniejszają podstawy odpisów amortyzacyjnych, czyli wartości początkowej poszczególnych składników majątkowych według zasad określonych w od-

⁵ Dz. U. z 1996, Nr 39, poz. 171.

⁶ Dodatkowym efektem skorzystania z ulgi inwestycyjnej jest uzyskanie premii inwestycyjnej (dodatkowej obniżki podatku dochodowego), która jest równa połowie wydatków inwestycyjnych, odliczonych przez podatnika w poprzednim roku podatkowym. O ile ulgę inwestycyjną ze względu na jej skutki należy uznać za formę „przyspieszonej amortyzacji”, o tyle premia inwestycyjna jest „rzeczywistą” ulgą podatkową, przynoszącą podatkownikowi wymierne korzyści, a mianowicie zwiększenie zysku netto do podziału (Por. I. Olchowicz, *Ulg inwestycyjne w prawie podatkowym i bilansowym*, „Rachunkowość z komentarzem” 1998, nr 5, s. 16 - 18).

rębnych przepisach, i to niezależnie od metody dokonywanej amortyzacji. Jeżeli ulga inwestycyjna nie powoduje zamortyzowania całej wartości początkowej składników majątku trwałego, których dotyczy, to dalszych sukcesywnych odpisów amortyzacyjnych dokonuje się na zasadach ogólnych⁷.

Wcześniej stwierdzono, że korzystanie z ulg inwestycyjnych powoduje przejściową dodatnią różnicę w podatku dochodowym. Utworzenie w trybie obligatoryjnym rezerwy na odroczony podatek dochodowy, w związku z wydatkami inwestycyjnymi objętymi ulgami przyczynia się do:

- prawidłowej wyceny środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, przy uwzględnianiu odpisów amortyzacyjnych dokonywanych według planu amortyzacji przyjętego przez jednostkę i stanowiących koszt współmierny z przychodami,
- prawidłowej wyceny bilansowej inwestycji rozpoczętych,
- prawidłowego ustalenia wysokości kosztów,
- ujęcia w prawidłowej wysokości wyniku netto do podziału i uniemożliwienie w ten sposób podziału zysku nadmiernego⁸.

Zasadne jest zatem stwierdzenie, że tworzenie tych rezerw sprzyja rzetelnemu i jasnemu przedstawieniu sytuacji majątkowej i finansowej jednostki. Natomiast traktowanie „...części odpisów amortyzacyjnych, która stanowi równowartość dokonanych odliczeń z tytułu poniesionych wydatków inwestycyjnych jako odpisów nieplanowych, zaliczanych do pozostałych kosztów operacyjnych – nie znajduje uzasadnienia merytorycznego...”⁹.

Wpływ uzyskania ulgi inwestycyjnej oraz utworzenia rezerwy na dodatnią różnicę w podatku dochodowym na wartość aktywów netto ilustruje następujący przykład.

Przykład

Założono, że w czerwcu 2001 r. przedsiębiorstwo kupiło (płacąc środkami z rachunku bankowego) i przyjęło do eksploatacji urządzenie techniczne o wartości 50 000 zł. Stopa amortyzacji dla tego środka trwałego wynosi 25%, zatem roczny odpis amortyzacyjny, przy liniowej metodzie amortyzacji, wynosi 12 500 zł. Przedsiębiorstwo skorzystało z prawa do ulgi inwestycyjnej i odliczyło od dochodu w czerwcu 2001 r. całą wartość maszyny. W planie amortyzacji przyjęto, że okres jej użytkowania równy jest 48 miesięcy (4 lata), a wartość rezydualna wynosi zero. Stawka podatku dochodowego wynosi 26%. Ponadto przyjęto, iż na początku wartość majątku ogółem wynosi 2 150 000 zł, wartość kapitałów własnych 1 150 000 zł, a kapitałów obcych 1 000 000 zł. Założono również, że zysk brutto przed odjęciem amortyzacji kształtuje się na poziomie 500 000 zł. w każdym roku rozważanego okresu. Zysk netto roku obrachunkowego w całości jest przekazywany właścicielom na końcu tego roku. Również z końcem roku całkowicie spłacane są zobowiązania z tytułu podatku dochodowego. Stosowne obliczenia kwot rezerwy na odroczony podatek, pozycji ujmowanych w rachunku wyników, pozycji aktywów i pasywów oraz wartości aktywów netto zawierają tabele 1 - 5. Obliczenia te zostały przeprowadzone w dwóch wariantach. W pierwszym wariantcie przyjęto, iż przedsiębiorstwo wykorzystuje ulgi inwestycyjne. W drugim zaś, że nie korzysta z tej możliwości. Rezerwa na odroczony podatek dochodowy została ustalona (zgodnie z obo-

⁷ Por. T. Naumiuk, *Ulg inwestycyjne, przepisy prawne, objaśnienia, przykłady*, Infor, Warszawa 1996, s. 44.

⁸ Por. B. Lisiecka-Zajac, *Ulg inwestycyjne a odpisy amortyzacyjne w rachunkowości*, „Przegląd Podatkowy” nr 7/1996, s. 1, 26 - 28; I. Ożóg, *Ulg inwestycyjne w 1996 r. w podatku dochodowym od osób prawnych i fizycznych*, Difin, Warszawa 1996, s. 156 i n.

⁹ B. Lisiecka-Zajac, op. cit., s. 27.

wiążącymi przepisami) jako iloczyn stawki podatkowej i wydatków inwestycyjnych, objętych ulgami, pomniejszonych o planowany odpis amortyzacyjny przypadający na dany okres.

Tabela 1

Rezerwa na odroczone podatek dochodowy

Rok	Amortyzacja skumulowana	Różnica: wydatek inwestycyjny – amortyzacja skumulowana	Rezerwa	Rozwiązana rezerwa
1	2	3	4 (kol. 3 x 26%)	5 (kol. 4 roku poprzedniego – kol. 4 roku bieżącego)
1	6 250	43 750	11 375	–
2	18 750	31 250	8 125	3 250
3	31 250	18 750	4 875	3 250
4	43 750	6 250	1 625	3 250
5	50 000	–	–	1 625

Z danych zawartych w tabelach 2 i 3 wynika, iż niezależnie od przyjętego wariantu, wynik finansowy netto jest taki sam w każdym roku rozpatrywanego okresu. Różnice wystąpiły natomiast w wartości aktywów brutto oraz w wartości kapitałów obcych (tabele 4 i 5). Przy ustaleniu wartości aktywów netto posłużono się formułą, która rezerwy z tytułu dodatniej różnicy w podatku dochodowym traktuje jako zobowiązania. To spowodowało, iż mimo różnego poziomu aktywów brutto i kapitałów obcych wartości aktywów netto w każdym roku analizowanego okresu były równe dla obydwu wariantów.

Wyniki przeprowadzonych obliczeń są potwierdzeniem sensu i logiki obligatoryjnego tworzenia rezerwy na dodatnią różnicę w podatku dochodowym, szczególnie w przypadku, gdy jest to rezultatem wykorzystania ulg inwestycyjnych. Osiągany jest bowiem cel ich tworzenia, jakim jest prawidłowa wycena aktywów trwałych, wyniku finansowego netto oraz zabezpieczenie przyszłych zobowiązań podatkowych.

Korzystanie z ulg inwestycyjnych nie wpływa na wartość aktywów netto. Wniosek ten jest w pełni słuszny przy złożeniu, że odroczenie płatności podatku w czasie nie prowadzi do wzrostu wartości aktywów netto oraz przy abstrahowaniu od korzyści wynikających z premii inwestycyjnej. W praktyce obydwie te fakty występują. Implikuje to pytanie o ich efekty. W przypadku przesunięcia terminu płatności podatku dochodowego, korzyści te należałoby ustalić na podstawie rachunku dyskontowego i uznać, iż mają one charakter korzyści potencjalnych, wymagających podjęcia przez przedsiębiorstwo kolejnych działań zmierzających do zagospodarowania przejściowo wolnych środków finansowych. Jak już wspomniano, premia inwestycyjna w praktyce zmniejsza zobowiązania podatkowe i powoduje zwiększenie wyniku finansowego netto w okresie następującym po roku, w którym wykorzystano ulgę inwestycyjną. Zatem ujęcie premii inwestycyjnej w bilansie roku poprzedzającego jej uzyskanie, wymagałoby sprawdzenia jej wartości do wartości bieżącej, a także przyjęcia założenia, iż istnieje pewność jej uzyskania. Biorąc pod uwagę, iż warunki stawiane

Tabela 2

Wielkości ekonomiczne uwzględnione w analizie efektów wykorzystania ulgi inwestycyjnej

Rok	Koszty działalności gospodarczej	Przychody	Koszty uzyskania przychodów dla celów podatkowych	Wydatki inwestycyjne	Podstawa opodatkowania	Podatek dochodowy	Wynik finansowy netto przed utworzeniem rezerw	Wynik finansowy netto po utworzeniu rezerw
1	2	3	4	5	6 (kol. 3 - kol. 4 - - kol. 5)	7 (kol. 6 x 26%)	8 (kol. 3 - kol. 2 - - kol. 7)	9 (kol. 8 ± rezerwa z tab. 1)
0	750 000	1 250 000	750 000	-	500 000	130 000	370 000	370 000
1	756 250	1 250 000	750 000	50 000	450 000	117 000	376 750	365 375
2	762 500	1 250 000	750 000	-	500 000	130 000	357 500	360 750
3	762 500	1 250 000	750 000	-	500 000	130 000	357 500	360 750
4	762 500	1 250 000	750 000	-	500 000	130 000	357 500	360 750
5	756 250	1 250 000	750 000	-	500 000	130 000	363 750	365 375

Tabela 3

Wielkości ekonomiczne uwzględnione przy szacowaniu zysku netto bez stosowania ulgi inwestycyjnej

Rok	Koszty działalności gospodarczej	Przychody	Podstawa opodatkowania	Podatek dochodowy	Wynik finansowy netto
1	2	3	4 (kol. 3 – kol. 2)	5 (kol. 4 x 26%)	6 (kol. 3 – kol. 2 – kol. 5)
0	750 000	1 250 000	500 000	130 000	370 000
1	756 250	1 250 000	493 750	128 375	365 375
2	762 500	1 250 000	487 500	126 750	360 750
3	762 500	1 250 000	487 500	126 750	360 750
4	762 500	1 250 000	487 500	126 750	360 750
5	756 250	1 250 000	493 750	128 375	365 375

Tabela 4

Wartość aktywów i pasywów bilansu oraz wartość aktywów netto przy wykorzystaniu ulgi inwestycyjnej

Rok	Wartość aktywów brutto na początek roku	Wartość aktywów brutto na koniec roku	Wynik finansowy netto po utworzeniu rezerwy	Pozostałe kapitały własne	Kapitał własny ogółem	Rezerwa na podatek dochodowy	Kapitał obcy na początku roku	Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego na końcu roku	Kapitał obcy na końcu roku	Wartość aktywów netto na końcu roku
1	2 (kol. 3 – kol. 4 – kol. 9 z roku poprzedniego)	3	4	5	6 (kol. 4 + kol. 5)	7	8	9	10 (kol. 8 + kol. 9)	11 (kol. 3 – kol. 7 – kol. 10)
0	2 150 000	2 650 000	370 000	1 150 000	1 520 000	–	1 000 000	130 000	1 130 000	1 520 000
1	2 150 000	2 643 750	365 375	1 150 000	1 515 375	11 375	1 000 000	117 000	1 117 000	1 515 375
2	2 161 375	2 648 875	360 750	1 150 000	1 510 750	8 125	1 000 000	130 000	1 130 000	1 510 750
3	2 158 125	2 645 625	360 750	1 150 000	1 510 750	4 875	1 000 000	130 000	1 130 000	1 510 750
4	2 154 875	2 642 375	360 750	1 150 000	1 510 750	1 625	1 000 000	130 000	1 130 000	1 510 750
5	2 151 625	2 645 375	365 375	1 150 000	1 515 375	–	1 000 000	130 000	1 130 000	1 515 375

Tabela 5

Wartość aktywów i pasywów bilansu oraz wartość aktywów netto bez wykorzystaniu ulgi inwestycyjnej

Rok	Wartość aktywów brutto na początek roku	Wartość aktywów brutto na koniec roku	Wynik finansowy netto	Pozostałe kapitały własne	Kapitał własny ogółem	Kapitał obcy na początku roku	Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego na koniec roku	Kapitał obcy na końcu roku	Wartość aktywów netto na końcu roku
1	2	3	4	5	6	7	8	9 (kol. 7 + kol. 8)	10 (kol. 3 – kol. 9)
0	2 150 000	2 650 000	370 000	1 150 000	1 520 000	1 000 000	130 000	1 130 000	1 520 000
1	2 150 000	2 643 750	365 375	1 150 000	1 515 375	1 000 000	128 375	1 128 375	1 515 375
2	2 150 000	2 637 500	360 750	1 150 000	1 510 750	1 000 000	126 750	1 126 750	1 510 750
3	2 150 000	2 637 500	360 750	1 150 000	1 510 750	1 000 000	126 750	1 126 750	1 510 750
4	2 150 000	2 637 500	360 750	1 150 000	1 510 750	1 000 000	126 750	1 126 750	1 510 750
5	2 150 000	2 643 750	365 375	1 150 000	1 515 375	1 000 000	128 375	1 128 375	1 515 375

przedsiębiorstwom, starającym się zarówno o ulgi jak i premie inwestycyjne, są trudne i rygorystycznie przestrzegane, przyjęcie takiego założenia może budzić wątpliwości.

Rekapitułując, tworzenie obowiązkowej rezerwy na dodatnią różnicę w podatku dochodowym obniża wartość aktywów netto. Rezultatem zarachowania tej rezerwy jest wyeliminowanie wpływu jaki na wynik finansowy mają zdarzenia, które są przesłankami tej operacji. Dowiodła tego analiza efektów wykorzystania ulg inwestycyjnych.

4. UWAGI KOŃCOWE

Istnienie przejściowej różnicy w podatku dochodowym jest przyczyną wykazywania rozliczeń międzyokresowych po stronie aktywów (w przypadku różnicy ujemnej) oraz rezerw po stronie pasywów (w przypadku różnicy dodatniej). Wpływ zarachowania tych różnic na wartość aktywów netto zależy od sposobu ich ujmowania przy ustalaniu tej wartości.

Ustalając wartość aktywów netto w sposób uproszczony pomija się wartość ujemnej różnicy w podatku dochodowym. W rezultacie o tę wartość aktywa netto są niższe. Ze względu na to, że istotą rezerwy na tą różnicę jest zarachowanie „nadpłaty” podatku, która w przyszłości zwiększy kapitały własne firmy, sposób uproszczony jest błędny. Uwzględnienie w rachunku aktywów netto rozliczeń międzyokresowych, wykazanych w związku z ujemną różnicą w podatku dochodowym, powoduje wzrost szacunku wartości aktywów netto przedsiębiorstwa. Ten sposób należy uznać za właściwy.

Podobna ocena przydatności formuły uproszczonej ustalania wartości aktywów netto ma miejsce w przypadku wystąpienia dodatniej różnicy w podatku dochodowym. Wykazanie tej różnicy nie ma wówczas wpływu na szacunek wartości aktywów netto. Zatem mając na względzie cel tworzenia rezerwy na dodatnią różnicę w podatku dochodowym, którym jest prawidłowe ustalenie wyniku finansowego netto, a tym samym kapitału własnego, formuła ta jest niewłaściwa. Natomiast w przypadku uwzględniania w tej formule rezerw, dodatnia różnica w podatku dochodowym powoduje spadek szacunku wartości aktywów netto. Ten wariant rachunku aktywów netto należy uznać za prawidłowy.

Przedstawione rozważania potwierdziły istnienie problemu kwalifikowania niektórych pozycji pasywów do kapitałów własnych lub obcych w momencie obliczania wartości aktywów netto. Istnieje potrzeba indywidualnego rozpatrzenia poszczególnych składników bilansu ujmowanych w rachunku wartości aktywów netto. Nie można przyjmować do tego rachunku kwot zawartych w poszczególnych pozycjach bilansu w sposób automatyczny, nie poddając ich wcześniej stosownej weryfikacji. Weryfikacja ta, w przypadku wystąpienia przejściowej różnicy w podatku dochodowym, powinna dotyczyć wiarygodności przesłanek zarachowania, czy też wyksięgowania rezerwy na tą różnicę, momentu jej utworzenia i rozwiązania, a także kwot tych rezerw. Właściwie i skrupulatnie przeprowadzona korekta wartości pozycji bilansu może wyeliminować niektóre

mankamenty metody wyceny przedsiębiorstwa za pomocą wartości aktywów netto.

TRANSITORY DIFFERENCE IN INCOME TAX VS. THE VALUE OF NET ASSETS

S u m m a r y

The method of book value is, relatively, the easiest and the least time-consuming method of enterprise assets' valuation. However, the reliability of valuation by means of this method is questionable. The source of this doubt can be attributed to the problem of equivocal qualification of some liabilities to equities or to outside capital. Deferred incomes and charges are a particular example of the said liabilities. One of the reasons of showing deferred charges on the assets side and provisions on the liabilities side is the existence of a transitory difference in the income tax. The author of the paper raises the question if this difference influences the value of net assets, and if so, whether it depends on the way it is included in the formula of determining this value?

It has been proved that the influence of the allocation for the transitory difference in the income tax on the value of net assets depends on the method of their classification when determining this value. It has also been proved that, at the point of calculating the value of net assets, there exists a problem of classifying some liabilities as equities or as outside capital and that it is needed that each and every part of a balance included in this calculation be dealt with individually.